

تحلیلی بر پیامدهای صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی در توسعه نواحی روستایی (مطالعه موردی: بخش‌های مرکزی و نوکنده شهرستان بندرگز)

علی اکبر نجفی کانی* - دانشیار گروه جغرافیا، دانشگاه گلستان، گرگان، ایران

بهمن صحنه - استادیار گروه جغرافیا، دانشگاه گلستان، گرگان، ایران

صالح آرخی - استادیار گروه جغرافیا، دانشگاه گلستان، گرگان، ایران

آمنه مسگری - دانش آموخته کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه گلستان، گرگان، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۲/۰۶

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۱۰/۱۹

چکیده

در کشور ما به دلیل محدودیت منابع آب و خاک، کشاورزی به تنهایی نمی‌تواند پاسخگوی اهداف توسعه نواحی روستایی باشد. از آنجایی که صنایع روستایی رابط بین بخش کشاورزی و صنعت است و در بسیاری از شهرها رشد شهرنشینی همراه با رشد صنعتی می‌باشد، ضروری است صنایع تبدیلی و تکمیلی در جوامع روستایی بویژه در قالب شهرک‌های صنعتی گسترش یابد. هدف کلی پژوهش حاضر بررسی نقش استقرار صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی در دهستان‌های بخش مرکزی و نوکنده شهرستان بندرگز می‌باشد. این تحقیق از نوع کاربردی بوده و بدین منظور برای دستیابی به اهداف پژوهش از دو روش کتابخانه‌ای و میدانی / پیمایشی استفاده گردید. جامعه آماری در این پژوهش ۱۶۸۱ نفر از افراد شاغل و غیرشاغل در صنعت می‌باشند که ۲۰۰ نفر به عنوان جامعه نمونه انتخاب شده و در قالب پرسش‌نامه مورد مطالعه و سنجش قرار گرفتند. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS انجام گرفته است. برای بررسی شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی در تحقیق حاضر از آزمون‌های تحلیل همبستگی کای اسکور و مقایسه میانگین فریدمن، مان وایتنی و تی مستقل استفاده گردید. نتایج حاصل از آزمون‌های مقایسه میانگین تی برای بررسی گویه‌های کمی و مان وایتنی برای مقایسه گویه‌های کیفی نشان می‌دهد که اگرچه در بعضی از زمینه‌های بررسی شده اعم از مولفه‌های اقتصادی و اجتماعی تفاوت معناداری بین شاغلان بخش صنایع و غیر شاغلین وجود دارد، اما در مقابل در برخی از گویه‌ها تفاوتی بین آنان مشاهده نمی‌گردد و در زمینه زیست محیطی نیز دارای آثار سوئی بوده است. براین اساس می‌توان ادعان داشت که متأسفانه صنایع تبدیلی و تکمیلی در حد قابل قبولی بر کیفیت زندگی روستاییان تاثیرگذار نبوده و علت آنرا باید در عدم بهره‌وری، فقدان خرید تضمینی محصولات تولیدی و کمبودهای ناشی از ناکارآمدی طرف عرضه و تقاضا و همچنین کمبود امکانات صنعتی جستجو نمود.

واژه‌های کلیدی: صنایع تبدیلی و تکمیلی، کشاورزی، دهستان‌های بخش نوکنده و مرکزی، شهرستان بندرگز

نحوه استناد به مقاله:

نجفی کانی، علی اکبر، صحنه، بهمن، آرخی، صالح و مسگری، آمنه. (۱۳۹۹). تحلیلی بر پیامدهای صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی در توسعه نواحی روستایی (مطالعه موردی: بخش‌های مرکزی و نوکنده شهرستان بندرگز). *مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، ۱۵(۱)، ۳۵-۵۲.
http://jshsp.iaurasht.ac.ir/article_672738.html

مقدمه

پیش‌بینی می‌شود جمعیت انسانی تا سال ۲۰۵۰ میلادی از ۷/۲ به ۹/۶ میلیارد افزایش یابد که نشان‌دهنده افزایش ۳۰ درصدی جمعیت است. اما انتظار می‌رود با افزایش سطح زندگی در جهان، تقاضا برای محصولات کشاورزی در همان دوره حدود ۷۰ درصد افزایش می‌یابد در حالی که کل زمین‌های کشت شده جهانی تغییر خاصی نمی‌یابد (Rojas-Downing, 2017).

سیاست‌های توسعه روستایی شامل اقدامات یا طرح‌هایی است که برای بهبود کیفیت زندگی و رفاه عمومی ساکنان روستاها طراحی شده‌اند. نگرانی عمده کشورها شامل کاهش فقر، افزایش اشتغال روستایی، مهاجرت، ارائه مسکن مطلوب، بهبود زیرساخت‌های روستایی، توسعه سرمایه انسانی، حفظ جذابیت و حفاظت از محیط زیست روستایی (OECD, 2009: 13) بیکاری، درآمد پایین، مهاجرت روستاییان، محدودیت منابع آب و خاک و فشار روزافزون بر زمین‌های زراعی و مسائلی از این قبیل معضلاتی است که بسیاری از روستاهای کشور با آن رو به رو هستند. لذا در این وضعیت گسترش صنایع در مناطق روستایی می‌تواند زمینه توسعه بسیاری از آن‌ها را فراهم آورد. این نگرش از آنجا ناشی می‌شود که صنایع فرآوری کشاورزی از دو طریق به شرح زیر می‌تواند (Watanabe, Jinji & Kurihara, 2009) به کاهش فقر کمک کند:

- خرید تضمینی محصولات کشاورزی

- بکارگیری روستاییان و کشاورزان فقیر در کارخانه‌ها

افزایش سریع جمعیت، گسترش شهرنشینی، کمبود فرصت‌های شغلی به ویژه در کشاورزی، فشار جمعیت بر منابع طبیعی و ناکامی در ایجاد و گسترش صنایع متوسط و بزرگ به ویژه در کشورهای در حال توسعه باعث شد که این کشورها راهبرد صنعتی سازی روستاها را از اواسط دهه ۱۹۷۰ در برنامه‌های توسعه خود مدنظر قرار دهند. توسعه صنایع روستایی به ویژه صنایع تبدیلی و تکمیلی به عنوان یکی از مهمترین سیاست‌گذاری‌های توسعه روستایی کشور محسوب می‌شود. استراتژی ایجاد و توسعه صنایع فرآوری محصولات کشاورزی با توجه به ارتباط مستمر با بخش کشاورزی و دارا بودن امکانات و قابلیت‌های موجود در روستاها، به عنوان فعالیت اصلی روستاییان، نقش موثری در توسعه روستایی ایفا می‌کند (Jafari Eskari, Bian & Hosseini, 2016).

استراتژی توسعه فضای ملی، یک چارچوب برنامه‌ریزی برای دستیابی به تعادل پایدار توسعه اقتصادی، اجتماعی، فیزیکی و رشد جمعیت در سراسر جهان طراحی شده است (McBride & Dhún na nGall, 2012). نگاهی به وضعیت کنونی کشاورزی در عرصه جهانی به وضوح گویای این مساله است که قابلیت دوام سیستم‌های فعلی تولید محصولات کشاورزی، به طور چشمگیری مورد چالش قرار گرفته است. به رغم اینکه تمام تحولات تکنولوژیکی، پیشرفته‌ترین کشورهای صنعتی، توسعه بخش کشاورزی را نه تنها مکمل بخش صنعت، بلکه اهمیت تولید غذا را در پیوند با امنیت ملی خود نیز ارزیابی می‌نمایند (Rahmani, 2006).

همچنین، گسترش صنایع توانسته است فقر روستایی را کاهش و منجر به معیشت پایدار روستاییان گردد به طوری که اگر صنایع کوچک و صنایع خانگی با فعالیت‌های کشاورزی منطقه باشد، می‌تواند نقش مهمتری در توسعه آن‌ها ایفا نماید (Das, 2011: 161).

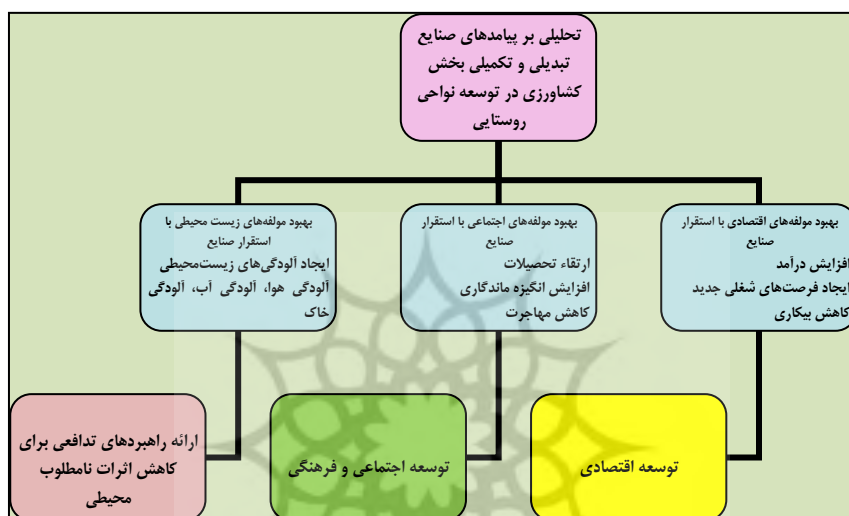
تجربیات جهانی نشان می‌دهند که صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی در نواحی روستایی قادرند تولیدات روستایی، بهره‌وری، دسترسی به شغل و مناسبات بین بخشی را افزایش داده و عدم توازن منطقه‌ای را کاهش دهند با این حال موفقیت صنایع تبدیلی در مناطق روستایی به بهترین مکان جهت استقرار فعالیت‌های صنعتی وابسته است (Shirnejad Mobaraki, 2010: 4; Afrakhteh, Hajipour, Gourzin & Nejati, 2013). طی مطالعه‌ای که در اوتارپرادش هند بعمل آمده، صنایع فرآوری کشاورزی را موجب افزایش فرصت‌های شغلی، افزایش سطح درآمد، پایدار کردن معیشت روستاییان، غلبه بر چالش‌های فقر و بیکاری و در کل باعث توسعه روستایی بیان کرده‌اند (Mehta, 2012:14). دیدگاه صنعتی کردن روستا معتقد است که گسترش فعالیت‌های غیر کشاورزی و متنوع سازی اقتصاد روستایی می‌تواند نه تنها عامل مهم در ارتقای ارزش افزوده بخش کشاورزی باشد بلکه افزایش رفاه و تامین کالاها و خدمات ضروری در مناطق روستایی را نیز به دنبال داشته باشد (Liedholm & Kilby, 1998).

بزرگمهر و همکاران، طی مطالعه‌ای با عنوان راهبردهای توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی باغی استان خراسان شمالی به این نتیجه رسیده که امکان جذب سرمایه‌گذاری خارجی در صنایع باغی استان، به‌عنوان مهمترین فرصت در شکل‌گیری و توسعه صنایع تبدیلی و بی‌ثباتی در برنامه‌ریزی تولیدی محصولات باغی از سوی کشاورزان استان به‌عنوان مهمترین تهدید در شکل‌گیری و توسعه صنایع تبدیلی استان خراسان شمالی است (Bozorgmeher, Nemati, Rabani Nasab, Yavari, Ghorbani, & Heydari, 2013). ملاشاهی در پژوهشی ضمن تاکید بر اهمیت استقرار صنایع کوچک در مناطق روستایی به بررسی پیامدهای

استقرار این صنایع در مناطق روستایی پرداخته و به طور کلی اثرات صنعتی شدن روستایی را به پنج عامل: ایجاد اشتغال پویا و افزایش درآمد، کاهش مهاجرت‌های روستایی، کاهش نابرابری‌های منطقه‌ای، افزایش رفاه روستایی و گسترش صادرات روستایی طبقه‌بندی کرد (Mollashahi, Pedram, Soltani, & Nataj Firoozjah, 2012). نتایج تحقیق ظاهری و همکاران حاکی از آن است که صنایع مرتبط با فرآوری محصولات لبنی به دلیل مزاد تولید بیشتر و نیز مشکل فسادپذیری سریع این محصولات و پس از آن صنایع تبدیلی و تکمیلی مرتبط با محصولات باغی به دلیل نقش پر اهمیت آن‌ها در استفاده بهینه از محصولات کشاورزی تولیدی منطقه باید در اولویت قرار گیرند (Zaheri, Aghayari Hir, & Zakeri Miab, 2015). قدیری معصوم و همکاران در مقاله‌ای بیان می‌کنند که ایجاد شهرک صنعتی بر مجموع شاخص‌های کیفیت زندگی در روستاها اثر مطلوب داشته و در این میان شاخص اشتغال بیشترین و شاخص بهداشت کمترین تاثیر را پذیرفته است (Ghadiri Masoum, Rezvan & Hajiloo, 2015). نتایج مطالعه عزمی و همکاران با عنوان چالش‌ها و مشکلات بخش کشاورزی و نقش آن در مهاجرت از روستا به شهر در دهستان شیرز شهرستان هرسین، نشان می‌دهد که فقدان صنایع تبدیلی در کاهش درآمد روستاییان منطقه نقش اساسی دارد که همین امر منجر به افزایش مهاجرت به شهر شده است (Azmi, Mirzaee Galeh & Shamsi, 2013). همچنین طی مطالعه‌ای که در ارزیابی تاثیر شهرک‌های صنعتی بر کیفیت زندگی در شهرستان ابهر به عمل آمده، بیان گردیده که ایجاد شهرک‌ها و نواحی صنعتی، یکی از رویکردهای رایج صنعتی‌سازی در کشورهاست که به منظور تسهیل و تمرکز فعالیت‌ها انجام می‌شود. در حقیقت توسعه این قبیل مناطق صنعتی، محرک مناسبی برای افزایش تولید و بهبود بهره‌وری صنایع فعال است (Ghadiri Masoum, Rezvani & Shamsi, 2015). برقی و همکاران با مطالعه‌ای که در مورد اثرات اقتصادی شهرک‌های صنعتی بر توسعه نواحی روستایی آق‌قلا انجام داده‌اند، به این نتایج دست یافتند که استقرار شهرک صنعتی آق‌قلا از نظر اقتصادی، اثرات به‌سزایی در توسعه نواحی روستایی همجوار خود داشته است و منجر به افزایش رفاه و قدرت خرید شده است (Barghi, Taziki & Toosi, 2015). علی اکبری و همکاران بیان می‌کنند بخش خصوصی تمایل زیادی برای سرمایه‌گذاری در بخش صنایع روستایی دارد اما عوامل تاثیرگذاری مانند پرداخت وام و حمایت‌های بخش دولتی می‌تواند روند سرمایه‌گذاری بخش خصوصی را بهبود بخشند (Safari, Kardavani, & Moradi, 2011). حکمت‌یار و همکاران معتقدند در فرایند صنعتی‌سازی با استقرار و توسعه صنایع متناسب روستایی اعم از صنایع دستی (قالیافی و...) و صنایع کارخانه‌ای (کوچک و تبدیلی) و با ایجاد فرصت‌های شغلی، افزایش درآمد و رفاه، کاهش مهاجرت‌های روستاشهری و نیز کاهش نابرابری‌های منطقه‌ای، می‌توان فرایند توسعه روستایی را تسهیل کرد (Hekmat yar, Dousti Moghaddam, Ahmadi Zadeh & Rigi, 2017). همچنین بذرافشان و همکاران در ارزیابی اثرات استقرار واحدهای صنعتی بر اقتصاد روستایی اشاره می‌کنند تقویت بنیان‌های اقتصادی در محدوده مورد مطالعه، تقویت الگوی استقرار واحدهای صنعتی و بهبود اثرات مفید شاخص‌های اصلی اقتصادی شامل نرخ اشتغال و سرانه سرمایه نهاده تاثیرگذار می‌باشد (Bazrafshan, Rezayi, & Mansouri Daneshvar, 2013). سواری و همکاران بیان می‌کنند بین نگرش زنان بر اساس متغیرهای تعداد اعضای خانوار، استفاده از رسانه‌های ارتباطی، آگاهی در زمینه اشتغال مربوط به صنایع، علاقه به صنایع دستی، دریافت آموزش، درآمد خانوار، سطح تحصیلات و شرکت در دوره‌های آموزشی ترویجی رابطه معناداری وجود دارد. علاوه بر این، نتایج تحلیل عاملی، عوامل مؤثر بر بهبود نگرش زنان مورد مطالعه را نسبت به اشتغال در بخش صنایع را در سه عامل راهکارهای حمایتی، آموزشی - تشویقی و ایجاد تشکل‌های صنایع طبقه‌بندی کرد (Savari, Mokhlesabadi Farahani, Saki & Shabanali Fami, 2013).

فقدان یک مرکز قدرتمند سامان‌دهنده و هماهنگ‌کننده که به طور خاص متولی امور صنایع تبدیلی - تکمیلی کشاورزی باشد از عوامل بازدارنده اداری است که این امر سبب سردرگمی مدیران و صاحبان صنایع یاد شده می‌باشد. بی‌گمان، یکپارچه کردن امور و لحاظ کردن یک متولی و هماهنگ‌کننده مشخص می‌تواند زمینه را برای پیشرفت و توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی فراهم کند (Ahmadian, Ghambari, Aslani Sangade & Azizi, 2013). امروزه چالش عمده بخش کشاورزی ضایعات قابل توجه محصولات است که عوامل بخش تولید به جای توجه به این مهم در صدد افزایش میزان تولید هستند. بر اساس آخرین آمار FAO ایران نخستین کشور در زمینه هدر رفت محصولات کشاورزی می‌باشد که با روند افزایش تولید، میزان ضایعات بالاتر خواهد رفت. در ناحیه مورد مطالعه نیز به‌رغم اینکه ظرفیت‌های تولید کشاورزی بسیار بالا می‌باشد، اما متأسفانه هر ساله شاهد از بین رفتن بسیاری از محصولات کشاورزی به دلیل عدم وجود صنایع تبدیلی و تکمیلی از قبیل، کنسانتره‌ها، فرآوری محصولات و بسته بندی

آن‌ها و ... هستیم (MotieeLangroodi & Najafi Kani, 2006). بنا به نتایج تحقیقاتی که بسیاری از محققان که در عبارات صدرالذکر به آن‌ها اشاره شد، اگرچه صنعتی شدن می‌تواند نقش بسیار مهمی در توسعه نواحی روستایی، از طریق افزایش تولیدات روستایی، بهره‌وری، ایجاد فرصت‌های شغلی جدید، تامین نیازهای اساسی و ایجاد پیوند با دیگر بخش‌های مولد اقتصادی ایفا نماید. اما متأسفانه در ناحیه مورد مطالعه به علت عدم بهره‌وری، عدم خرید تضمینی محصولات تولیدی و کمبودهای ناشی از ناکارآمدی طرف عرضه و تقاضا و همچنین کمبود امکانات صنعتی اثر مطلوب و قابل قبولی نداشته است و بطور کلی می‌توان اذعان داشت که استقرار شهرک‌های صنعتی در بهبود کیفیت زندگی روستاییان از حیث اقتصادی و اجتماعی نقشی قابل قبولی ندارد. از اینرو تحقیق حاضر مطابق شکل (۱) سعی دارد ضمن برشمردن تنگناها فراروی توسعه صنایع روستایی، نشان دهد که آیا بین استقرار و گسترش صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی با بهبود و ارتقاء شاخص‌های توسعه اقتصادی و اجتماعی در نواحی روستایی رابطه معنی‌داری وجود دارد؟

شکل ۱. مدل مفهومی تحقیق

روش پژوهش

تحقیق حاضر از نوع کاربردی و از نظر روش توصیفی و پیمایشی می‌باشد. از اینرو به منظور جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز از طریق پرسش‌نامه محقق ساخته استفاده گردید. برای افزایش میزان انطباق بین تعریف مفهومی متغیر با تعریف عملیاتی آن و صحت پرسش‌نامه (روایی تحقیق) و همچنین در راستای سنجش دقیق متغیرهای تحقیق (جدول ۱) از نظرات اساتید و متخصصان استفاده گردید. پایایی ابزار تحقیق پس از انجام پیش‌آزمون از طریق ضریب آلفای کرونباخ محاسبه گردید که برابر با ۸۹ درصد بدست آمده است. جامعه آماری این پژوهش، سرپرستان خانوارهای روستایی بخش‌های مرکزی و نوکنده شهرستان بندرگز می‌باشد. بر این اساس ۴ روستا از بخش مرکزی و ۲ روستا از بخش نوکنده به علت وجود شهرک‌های صنعتی دایر با مجموع ۱۶۸۱ خانوار تعیین شده که بر اساس فرمول کوکران مجموعاً ۲۰۰ خانوار به عنوان جامعه نمونه انتخاب گردیدند. سپس گویه‌های قابل بررسی با استفاده از آزمون‌های کای اسکور، فریدمن، مان‌وایتنی و تی مستقل در محیط نرم‌افزاری SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

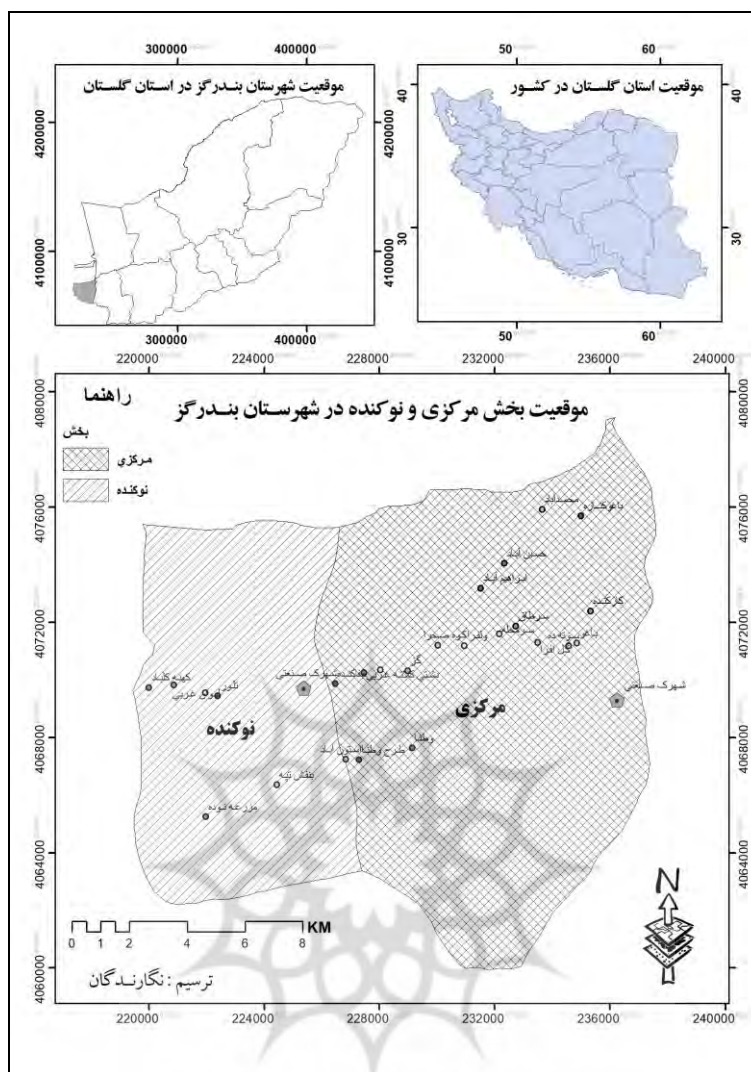
جدول ۱. متغیرها/ سطوح اندازه گیری تحقیق

نام متغیر	مقیاس	نام متغیر	مقیاس
تعداد نیروی کار	نسبتی	وضعیت اشتغال	اسمی
تعداد کارکنان آموزش دیده	نسبتی	تنوع شغلی	اسمی
نسبت جنسی نیروی کار	نسبتی	متوسط بعد خانوار	نسبتی
نوع صنعت	اسمی	درآمد خانوار	نسبتی
امکانات رفاهی کارکنان	نسبتی	هزینه خانوار	نسبتی
محل سکونت کارکنان	اسمی	نسبت درآمد به هزینه (پس انداز خانواده)	نسبتی
محل سکونت مدیران	اسمی	رضایت شغلی	ترتیبی
تنوع تولیدات	اسمی	تنوع مشارکت	اسمی
ارزش تولیدات	نسبتی	میزان مشارکت	نسبتی
قابلیت رقابت محصول	فاصله‌ای	میزان استفاده از رسانه‌ها و وسایل ارتباط جمعی	نسبتی
کیفیت تولید	فاصله‌ای	بیمه (شده یا نشده)	اسمی
میزان تولید	نسبتی	نوع بیمه	اسمی
میزان فروش	نسبتی	برگزاری دوره‌های آموزشی	نسبتی
محل فروش محصول	اسمی	تنوع دوره‌های آموزشی	نسبتی
تنوع مواد اولیه	اسمی	سطح تحصیلات اعضای خانوار	نسبتی
محل تأمین مواد اولیه	اسمی	متوسط سن اعضای خانوار	نسبتی
نوع انرژی مورد استفاده	اسمی	تنوع مالکیت مسکن	اسمی
نوع مسکن	اسمی	نگرش مسؤولان دولتی به اشتغال‌زایی	ترتیبی
مساحت مسکن	نسبتی	وجود قوانین حمایتی صنایع کوچک	ترتیبی
میزان انگیزه ماندگاری در روستا	ترتیبی	نزدیکی به مراکز تأمین مواد اولیه	ترتیبی
آلودگی هوا	اسمی	وجود نیروی کار ساده و ماهر	ترتیبی
کیفیت آب‌های زیرزمینی و سطحی	ترتیبی	وجود نیروی کار تحصیل کرده و آموزش دیده	ترتیبی
میزان آلودگی صوتی	ترتیبی	دسترسی به امکانات زیربنایی	ترتیبی
میزان آلودگی خاک	ترتیبی	بازار فروش مناسب	ترتیبی
تخریب پوشش گیاهی و مراتع	ترتیبی	ایجاد فرصت‌های شغلی جدید و متنوع	ترتیبی
سیستم تصفیه آب و هوا	اسمی	زیرساخت‌ها و امکانات زیربنایی در روستا	ترتیبی
عدم مطالعات امکان‌سنجی	ترتیبی	عدم حمایت دولت	ترتیبی
عدم تخصیص به موقع اعتبارات	ترتیبی	استقبال سرمایه‌گذاران بومی و غیر بومی برای سرمایه‌گذاری در امر صنایع	ترتیبی

Source: OECD & World Bank, 2009; Motiee Langroudi, 2009; Taherkhani, 2002

قلمرو جغرافیایی پژوهش

شهرستان بندرگز بین ۵۳ درجه و ۵۱ دقیقه تا ۵۴ درجه و ۳ دقیقه طول شرقی و ۳۶ درجه و ۳۹ دقیقه تا ۳۶ درجه و ۴۴ دقیقه عرض شمالی با مساحت ۲۴۰ کیلومتر مربع، با ارتفاع منفی ۱۴ متر از سطح دریای آزاد، در بخش جنوب غربی استان واقع شده است. این شهرستان از شمال به دریای خزر، از جنوب و غرب به شهرستان بهشهر (استان مازندران)، از شرق به شهرستان کردکوی محدود می‌شود. براساس سرشماری سال ۱۳۹۵ جمعیت شهرستان به ۴۶۱۳۰ نفر و ۱۵۲۴۷ خانوار رسیده است که حدود ۵۷ درصد آن شهرنشین و ۴۳ درصد آن روستائین بوده‌اند. این شهرستان دارای دو شهر (بندرگز و نوکنده) و ۴ دهستان و ۲۴ آبادی دارای سکنه با تراکم نسبی ۲۰/۴۸ نفر در کیلومتر می‌باشد (شکل ۲).

شکل ۲. موقعیت استان گلستان، شهرستان بندرگز و بخش مرکزی و نوکنده

یافته‌ها و بحث مولفه‌های اقتصادی

همان‌طور که در جدول (۲) مشاهده می‌شود برای مقایسه میزان درآمد و پس‌انداز بین سرپرستان شاغل در صنعت و غیر شاغل در صنعت (خانوارهای روستایی اعم از کشاورز و ...) از آزمون T مستقل استفاده گردید نتایج آن نشان می‌دهد که بین درآمد دو گروه سرپرستان شاغل و غیر شاغل صنعت در ناحیه مورد مطالعه تفاوت معناداری تا سطح اطمینان ۹۵ درصد وجود دارد و جالب توجه اینکه بین پس‌انداز دو گروه مورد بررسی تفاوت معناداری تا سطح ۹۹ درصد وجود دارد. بر این اساس می‌توان ادعان داشت که صنعت توانسته از لحاظ درآمدزایی در منطقه موثر باشد و باعث اختلاف سطح اقتصادی بین شاغلین و غیرشاغلین صنعتی در ناحیه مورد مطالعه شود.

جدول ۲. سنجش میزان درآمد و پس انداز در بین دو گروه سرپرستان شاغل و غیر شاغل در صنعت با استفاده از T مستقل

نتیجه	معداری (sig)	مقدار T	میانگین (تومان)	حجم نمونه (N)	گروهها	متغیر	تایید	رد
							*	*
درآمد	*)/۰۰۴۸	۱/۸۱۳	۶۷۶۵۰۰	۱۰۰	غیرشاغلین صنعتی		*	
			۸۴۰۰۰۰	۹۶	شاغلین صنعتی			
پس انداز	**)/۰۰۰۰	۲/۴۷۱	۵۴۶۰۰	۱۰۰	غیرشاغلین صنعتی		*	
			۲۰۸۳۳۳	۹۶	شاغلین صنعتی			

(*) معناداری در سطح ۹۵ درصد (***) معناداری در سطح ۹۹ درصد

همچنین میزان مساحت (مترائ) مسکن بین دو گروه سرپرستان خانوار شاغل و غیر شاغل در صنعت حاکی از آن است که اختلاف معناداری وجود ندارد. این موضوع بیانگر عدم تاثیر درآمد دو گروه بر میزان مساحت مسکن است (جدول ۳).

جدول ۳. سنجش مساحت (مترائ) مسکن در بین دو گروه سرپرستان شاغل و غیر شاغل در صنعت با استفاده از آزمون T مستقل

نتیجه	معداری (sig)	مقدار T	میانگین	حجم نمونه (N)	گروهها	متغیر	تایید	رد
							*	*
مساحت مسکن	NS -/۰۶۹۳	۱۳۲	۱۳۹/۲۴	۱۰۰	غیرشاغلین صنعتی		*	
			۱۳۷/۱۲	۱۰۰	شاغلین صنعتی			

(NS) عدم معناداری

جدول ۴. بررسی رابطه مولفه های اقتصادی و صنایع تبدیلی شهرستان بندرگز با استفاده از آزمون کای اسکوئر

نتیجه	معداری (sig)	درجه آزادی	کای اسکوئر	میانگین رتبه ای	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	آماره	تایید	رد
											*	*
	**)/۰۰۰۰	۴	۷۵/۳۵۰	۳/۳۳	۶	۳۳	۸۱	۴۸	۳۲	ایجاد فرصت شغلی جدید	*	
	**)/۰۰۰۰	۴	۸۴/۴۴۲	۳/۱۱	۶	۵۶	۵۸	۶۸	۱۱	فراهم کردن تنوع شغلی	*	
	**)/۰۰۰۰	۴	۵۱/۰۵۰	۳/۲۳	۵	۵۴	۶۰	۵۱	۳۰	افزایش درآمد روستاییان	*	
	**)/۰۰۰۰	۴	۹۴/۷۵۰	۳/۲۸	۶	۳۲	۸۹	۴۵	۲۸	افزایش قیمت زمین و بورس بازی املاک	*	
	**)/۰۰۰۰	۴	۸۲/۸۵۰	۳/۳۴	۶	۳۰	۸۰	۵۷	۲۷	افزایش بهره‌وری محصولات کشاورزی	*	
	**)/۰۰۰۰	۴	۵۳/۲۵۰	۳/۰۲	۱۳	۶۳	۴۸	۵۸	۱۸	صادرات فرآورده های کشاورزی	*	
	**)/۰۰۰۰	۴	۱۱۳/۶۵۰	۳/۰۱	۲	۶۰	۸۵	۳۹	۱۴	کاهش شکاف اقتصادی شهر و روستا	*	

(***) معناداری در سطح ۹۹ درصد

شایان ذکر است که به منظور سنجش میزان تاثیر صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی در بعد اقتصادی، ۷ مولفه اقتصادی در قالب گویه های پنج گزینه ای در پرسشنامه مطرح گردید و نتایج بدست آمده بیانگر آن است که رابطه معنادار تا سطح ۹۹ درصد بین صنایع تبدیلی و تکمیلی و بهبود مولفه های اقتصادی وجود دارد. در این آزمون گویه بهره‌وری محصولات کشاورزی با میانگین رتبه ای ۳/۳۳ در رتبه اول و ایجاد فرصت شغلی با میانگین ۳/۳۳ در رتبه دوم و کاهش شکاف اقتصادی شهر و روستا با میانگین رتبه ای ۳/۰۱ در رتبه آخر قرار گرفته اند به عبارت دیگر قابل اذعان است که از نظر روستاییان ایجاد و استقرار صنایع بویژه صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی، می تواند پیامدهای بسیار خوب و تاثیرگذار بر روی بهبود شاخص های اقتصادی داشته باشد از این رو بین صنایع با ایجاد فرصت های شغلی، افزایش درآمد روستاییان، کاهش اختلاف طبقاتی و ... رابطه معنی دار و قابل قبولی وجود دارد (جدول ۴).

علاوه بر آن جهت بررسی تاثیر گذاری صنایع تبدیلی و تکمیلی بر هر یک از مولفه های اقتصادی در شهرستان بندرگز از آزمون فریدمن استفاده شده است که تفاوت معنادار تا سطح ۹۹ درصد را نشان می دهند و در این میان مولفه صادرات فرآورده های کشاورزی بالاترین رتبه و مولفه های فرصت شغلی و افزایش بهره‌وری محصولات، پایین ترین رتبه را به خود اختصاص داده اند (جدول ۵).

جدول ۵. مقایسه میانگین تاثیر صنایع تبدیلی بر بهبود مولفه‌های اقتصادی شهرستان بندرگز با استفاده از آزمون فریدمن

معناداری	درجه آزادی	کای اسکوئر	میانگین	آماره
.۰/۰۰۲ (**)	۱۴	۹۸/۷۶۹	۷/۲۱	ایجاد فرصت شغلی جدید
			۸/۷۷	فراهم کردن تنوع شغلی
			۷/۷۶	افزایش درآمد روستاییان
			۷/۵۹	افزایش قیمت زمین و بورس بازی املاک
			۷/۲۱	افزایش بهره‌وری محصولات کشاورزی
			۹/۳۰	صادرات فرآورده‌های کشاورزی
			۹/۱۴	کاهش شکاف اقتصادی شهر و روستا

(**) معناداری در سطح ۹۹ درصد

جدول ۶. مقایسه میانگین مولفه‌های اثرگذار بر صنایع تبدیلی شهرستان بندرگز با استفاده از آزمون فریدمن

معناداری	درجه آزادی	کای اسکوئر	میانگین	گویه
.۰/۰۰۰ (**)	۶	۷۴/۳۶۳	۳/۳۲	خرید تضمینی محصولات کشاورزی
			۴/۳۰	تأمین مواد اولیه و خام در نزدیکی ناحیه با هزینه حمل و نقل مناسب
			۴/۲۷	وجود بازارهای مناسب محصولات تولیدی شهرک‌ها در استان و کشور
			۴/۵۶	گسترش شبکه ارتباطی مناسب (راه جاده‌ای، راه آهن و دریایی) در نواحی پیرامونی ناحیه جهت صادرات
			۳/۹۱	دادن وام کم بهره
			۳/۷۱	تصویب قوانین و مقررات حمایتی از صنعت و وجود ردیف‌های اعتباری خاص برای گسترش صنایع روستایی
			۳/۹۲	حمایت مسئولان دولتی از توسعه صنایع روستایی با رویکرد اشتغالزایی جهت توسعه روستایی

(**) معناداری در سطح ۹۹ درصد

همان طور که در جدول (۶) مشاهده می‌کنید مولفه‌های اثرگذار بر توسعه صنایع تبدیلی نیز با استفاده از آزمون فریدمن سنجیده شد و نتایج بدست آمده تفاوت معنادار تا سطح اطمینان ۹۹ درصد را نشان می‌دهد به طوری که گسترش شبکه ارتباطی مناسب اعم از راه جاده‌ای، راه آهن و دریایی با میانگین ۴/۵۶، بیشترین رتبه و خرید تضمینی محصولات کشاورزی با میانگین ۳/۳۲ کمترین رتبه را به خود اختصاص داده‌اند.

رضایت شغلی

ایجاد اشتغال و متعاقب آن رضایت شغلی و ثبات درآمدی از مهمترین آثار ایجاد صنایع در قالب مجتمع‌ها و شهرک‌ها می‌باشد. نبود اشتغال مولد در شهرهای کوچک و روستاها از دیدگاه بسیاری از نظریه پردازان اقتصادی می‌تواند به عدم برخورداری از امنیت شغلی و نهایتاً منجر به مهاجرت از شهرهای کوچک و روستاها به شهرهای بزرگ می‌شود (Sarve Amini, Asadi, & Kalantari, 2010: 227). طبق اطلاعات مندرج در جدول (۷)، رضایت شغلی در بین سرپرستان خانوارهای ساکن در شهرستان بندرگز در گروه غیرشاغلین و شاغلین در صنعت مورد پرسش قرار گرفته است. نتایج حاکی از آن است که ۳/۱۴ از کل سرپرستان خانوار از شغل خود رضایت داشته‌اند. این در حالی است که غیرشاغلین صنعتی با میانگین ۳/۱۸ و شاغلین صنعتی، با میانگین ۳/۱ میزان رضایت را از شغل خود بیان کرده‌اند. به منظور بررسی میزان رضایت شغلی در بین دو گروه سرپرستان خانوار شاغل و غیر شاغل در صنعت، از آزمون مان وایتنی استفاده گردید و نتایج حاصله حاکی از آن است که اگر چه شاغلان بخش صنعت از درآمد بالاتری نسبت به سایر گروه‌های شغلی برخوردارند، اما تفاوت معنادار و قابل توجهی بین دو گروه مورد مطالعه وجود ندارد (جدول ۷).

جدول ۷. مقایسه میانگین میزان رضایت شغلی در بین سرپرستان خانوار شاغل و غیرشاغل در صنعت

معناداری (sig)	U مان وایتنی	میانگین	خیلی کم		کم		متوسط		زیاد		خیلی زیاد		رضایت شغلی آماره
			درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
(NS)۰/۱۰۸	۴۳۹۷/۱۱	۹۴/۴۷	۱۰	۱۰	۸	۸	۴۳	۴۳	۳۲	۳۲	۷	۷	غیرشاغلین صنعتی
		۱۰۶/۵۳	-	-	۱۸	۱۸	۶۲	۶۲	۱۲	۱۲	۸	۸	شاغلین صنعتی

میزان تداوم شغلی

ایجاد اشتغال و به دنبال آن تداوم و استمرار و ثبات درآمدی از مهمترین آثار ایجاد شهرک‌های صنعتی در نواحی روستایی می‌باشد. در همین رابطه، اطلاعات مندرج در جدول (۸)، نشان‌دهنده میزان تداوم شغلی در بین سرپرستان خانوار ساکن در شهرستان بندرگز و به تفکیک دو گروه غیرشاغلین و شاغلین صنعتی می‌باشد. نتایج بیانگر آن است که از کل حجم نمونه سرپرستان خانوار، ۳/۱۷۵ دارای تداوم شغلی می‌باشند. این در حالی است که غیر شاغلین صنعتی با میانگین ۳/۲۳ و شاغلین صنعتی با میانگین ۳/۱۲، تداوم شغلی خود را ابراز نموده‌اند.

جدول ۸. مقایسه میانگین میزان امنیت شغلی در بین سرپرستان خانوار شاغل و غیرشاغل در صنعت

میانگین رتبه‌ای	خیلی کم		کم		متوسط		زیاد		خیلی زیاد		تداوم شغلی آماره
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۳/۱۷	۳	۶	۲۱	۴۲	۳۹/۵	۷۹	۲۸/۵	۵۷	۸	۱۶	کل سرپرستان خانوار
۳/۲۳	۴	۴	۲۰	۲۰	۳۳	۳۳	۳۵	۳۵	۸	۸	غیرشاغلین صنعتی
۳/۱۲	۲	۲	۲۲	۲۲	۴۶	۴۶	۲۲	۲۲	۸	۸	شاغلین صنعتی

گفتنی است برای تبیین میزان تداوم شغلی در بین سرپرستان خانوار شاغل در صنعت و غیر شاغل در بخش صنعت از آزمون مان وایتنی استفاده شد و نتایج عدم معناداری را بین دو گروه مذکور نشان می‌دهد. از این رو می‌توان نتیجه گرفت که مشاغل غیر صنعتی به لحاظ امنیت در مقایسه با شاغلین بخش صنعتی تفاوتی با یکدیگر ندارند (جدول ۹).

جدول ۹. سنجش میزان امنیت شغلی بین سرپرستان خانوار شاغل و غیر شاغل در صنعت با استفاده از آزمون مان وایتنی

نتیجه رد	تایید	معناداری (sig)	U مان وایتنی	میانگین	حجم نمونه (N)	گروه‌ها	متغیر
				۱۰۴/۶۸	۱۰۰	شاغلین صنعتی	

(NS) عدم معناداری

مولفه‌های اجتماعی

طبق اطلاعات مندرج در جدول (۱۰)، به منظور سنجش میزان تاثیر صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی در بعد اجتماعی، ۶ مولفه اجتماعی در قالب پرسش‌نامه تنظیم و مورد سوال قرار گرفت. بر اساس ارزیابی افراد نسبت به مولفه‌های مورد سنجش در این بعد، افزایش انگیزه ماندگاری در روستاهای مورد مطالعه با میانگین رتبه‌ای ۳/۲۸ درصد بالاترین میانگین را به خود اختصاص داده است و افزایش سطح ایمنی و امنیت با میانگین ۳/۱۴ در رتبه آخر قرار گرفته‌اند. همچنین بر اساس آزمون کای اسکور، تاثیر مولفه‌های اجتماعی صنایع تبدیلی و تکمیلی در بین سرپرستان خانوار مورد مطالعه سنجیده شد. نتایج آزمون بیانگر آن است که رابطه معنادار تا سطح ۹۹ درصد بین صنایع تبدیلی و تکمیلی و مولفه‌های اجتماعی وجود دارد.

جدول ۱۰. بررسی میزان تاثیر مولفه‌های اجتماعی صنایع تبدیلی شهرستان بندرگز با استفاده از آزمون کای اسکور

نتیجه	معناداری		درجه آزادی	کای اسکور	میانگین رتبه‌ای	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	آماره
	رد	تایید									
*		(**)/۰/۰۰۰	۴	۸۲/۴۵۰	۳/۱۹	۳	۵۰	۷۰	۶۰	۱۷	کاهش مهاجرت
*		(**)/۰/۰۰۹	۴	۱۱۲/۷۵۰	۳/۱۴	۳	۴۴	۸۶	۵۵	۱۲	افزایش سطح ایمنی و امنیت
*		(**)/۰/۰۰۰	۴	۱۰۶/۸۵۰	۳/۱۹	۴	۳۹	۸۸	۵۲	۱۷	افزایش مشارکت
*		(**)/۰/۰۰۰	۴	۸۶/۳۵۰	۳/۲۸	۳	۴۰	۷۴	۶۳	۲۰	افزایش انگیزه ماندگاری

(**) معناداری در سطح ۹۹ درصد

جدول ۱۱. بررسی میزان تاثیر مولفه‌های اجتماعی صنایع تبدیلی شهرستان بندرگز با استفاده از آزمون فریدمن

معناداری	درجه آزادی	کای اسکور	میانگین	آماره
(**)۰/۰۰۰	۱۴	۹۸/۷۶۹	۸/۱۳	کاهش مهاجرت
			۶/۷۷	افزایش سطح تحصیلات
			۷/۵۱	افزایش سطح اعتماد
			۸/۶۹	افزایش سطح ایمنی و امنیت
			۸/۰۸	افزایش مشارکت
			۷/۶۲	افزایش انگیزه ماندگاری

(**) معناداری در سطح ۹۹ درصد

طبق جدول (۱۱) میزان اثرگذاری صنایع تبدیلی و تکمیلی شهرستان بندرگز بر ۶ مولفه اجتماعی با استفاده از آزمون فریدمن خانوارهای روستایی مورد مطالعه سنجیده شد. همان طور که مشاهده می‌گردد نتایج آزمون تا ۹۹ درصد تفاوت معنادار را بین مولفه‌ها نشان می‌دهد بطوری که مولفه سطح ایمنی و امنیت با میانگین ۸/۶۹ و کاهش مهاجرت با میانگین ۸/۱۳ بالاترین میانگین رتبه‌ای و سطح تحصیلات با میانگین ۶/۷۷ کمترین میانگین را به خود اختصاص داده است.

جدول ۱۲. بررسی میزان تاثیر مولفه‌های اجتماعی صنایع تبدیلی شهرستان بندرگز با استفاده از آزمون مان وایتنی

نتیجه	معناداری (sig)		U مان وایتنی	میانگین	حجم نمونه (N)	گروه‌ها	متغیر
	رد	تایید					
*		NS ۰/۳۲۲	۴۶۱۷/۰۰۰	۹۶/۶۷	۱۰۰	غیرشاغلین صنعتی	ماندگاری
				۱۰۴/۳۳	۱۰۰	شاغلین صنعتی	
*		NS ۰/۳۷۳	۴۶۶۰/۰۰۰	۹۷/۱۰	۱۰۰	غیرشاغلین صنعتی	کاهش مهاجرت به شهر
				۱۰۳/۹۰	۱۰۰	شاغلین صنعتی	
*		NS ۰/۹۸۳	۴۸۹۲/۰۰۰	۹۹/۴۲	۱۰۰	غیرشاغلین صنعتی	افزایش سواد و تحصیلات
				۹۹/۵۸	۱۰۰	شاغلین صنعتی	
*		NS ۰/۳۵۲	۴۶۳۷/۰۰۰	۱۰۴/۱۳	۱۰۰	غیرشاغلین صنعتی	دسترسی به خدمات و امکانات رفاهی
				۹۶/۸۷	۱۰۰	شاغلین صنعتی	

(NS) عدم معناداری

علاوه بر آن به منظور بررسی مقایسه میانگین میزان اثرگذاری صنایع تبدیلی و تکمیلی شهرستان بندرگز بین دو گروه خانوارهای شاغل و غیرشاغل در صنعت از آزمون مان وایتنی استفاده گردید و نتایج حاکی از آن است که هیچ تفاوت معناداری بین دو گروه مورد بررسی وجود ندارد. به عبارت دیگر استقرار شهرک‌های صنعتی در ناحیه مورد مطالعه، در حدی توفیق نداشته که باعث بهبود کیفیت زندگی و ارتقای شاخص‌های زیستی و معیشتی در ناحیه مورد مطالعه گردد (جدول ۱۲).

انگیزه ماندگاری

انگیزه ماندگاری در یک مکان حس تعلق افراد را به آن مکان نشان می‌دهد و عاملی مهم برای بررسی میزان مهاجرت خواهد بود. لذا به منظور اهمیت این مولفه در بعد اجتماعی، میزان انگیزه ماندگاری در بین سرپرستان خانوار در شهرستان بندرگز مورد

پرسش قرار گرفته است. نتایج جدول زیر میزان انگیزه ماندگاری در بین سرپرستان خانوارهای ساکن در شهرستان بندرگز در گروه غیرشاغلین و شاغلین در صنعت مورد پرسش قرار گرفته است. نتایج حاکی از آن است که ۳/۴۶ از کل سرپرستان خانوار ماندگاری خود را در روستای خود اعلام کرده‌اند. این در حالی است که غیرشاغلین صنعتی با میانگین ۳/۷۹ و شاغلین صنعتی، با میانگین ۳/۱۴ میزان ماندگاری را در روستای خود بیان کرده‌اند. همچنین نتایج حاصل از آزمون مان وایتنی اختلاف معناداری را تا سطح اطمینان ۹۹ درصد در بین شاغلین صنعتی و غیرصنعتی در ناحیه مورد مطالعه نشان می‌دهد (جدول ۱۳ و ۱۴).

جدول ۱۳. مقایسه میانگین انگیزه ماندگاری بین سرپرستان شاغل و غیر شاغل در صنعت

میانگین رتبه‌ای	خیلی زیاد		زیاد		متوسط		کم		خیلی کم		انگیزه ماندگاری آماره
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۳/۴۶	۱۱	۲۲	۵	۱۰	۲۹/۵	۵۹	۳۵/۵	۷۱	۱۹	۳۸	کل سرپرستان خانوار
۳/۷۹	۶	۶	۲	۲	۱۹	۱۹	۵۳	۵۳	۲۰	۲۰	غیرشاغلین صنعتی
۳/۱۴	۱۶	۱۶	۸	۸	۴۰	۴۰	۱۸	۱۸	۱۸	۱۸	شاغلین صنعتی

جدول ۱۴. سنجش میزان انگیزه ماندگاری بین سرپرستان خانوار شاغل و غیر شاغل در صنعت با استفاده از آزمون مان وایتنی

نتیجه	تایید	معداری (sig)	U مان وایتنی	میانگین	حجم نمونه (N)	گروه‌ها	متغیر
	*	(**)/۰/۰۰۰	۳۳۸۷/۰۰۰	۸۴/۳۷	۱۰۰	غیرشاغلین صنعتی	انگیزه ماندگاری
				۱۱۶/۶۳	۱۰۰	شاغلین صنعتی	

(**) معناداری در سطح ۹۹ درصد

رضایت از بیمه

اطلاعات مندرج در جدول (۱۵)، میزان رضایت از بیمه در بین سرپرستان خانوارهای ساکن در شهرستان بندرگز در گروه غیرشاغلین و شاغلین در صنعت مورد سنجش قرار گرفته است. نتایج حاکی از آن است که ۳/۱۴ از کل سرپرستان خانوار، از میزان بیمه خود رضایت داشته‌اند. این در حالی است که غیرشاغلین صنعتی با میانگین ۳/۱۵ و شاغلین صنعتی، با میانگین ۳/۱۲ میزان رضایت خود را از بیمه بیان کرده‌اند. در این راستا به منظور بررسی و مقایسه میزان رضایت از بیمه در بین دو گروه از سرپرستان خانوار شاغل و غیر شاغل در بخش صنعت از آزمون مان وایتنی استفاده گردید. نتایج نشان می‌دهد که تفاوت معناداری بین دو گروه وجود ندارد. علت عدم معناداری ناشی از آن است که اکثر شاغلان در واحدها و کارگاه‌های صنعتی زیر پوشش بیمه بهداشتی و درمانی و تامین اجتماعی قرار ندارند (جدول ۱۶).

جدول ۱۵. مقایسه میانگین رضایت از بیمه بین سرپرستان شاغل و غیر شاغل در صنعت

میانگین رتبه‌ای	خیلی زیاد		زیاد		متوسط		کم		خیلی کم		رضایت از بیمه
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۳/۱۴	۲/۵	۵	۱۴	۲۸	۴۲/۵	۸۵	۲۲/۵	۴۵	۴/۵	۹	کل سرپرستان خانوار
۳/۱۵	۳	۳	۸	۸	۵۶	۵۶	۲۷	۲۷	۱	۱	غیرشاغلین صنعتی
۳/۱۲	۲	۲	۲۰	۲۰	۳۲	۳۲	۱۸	۱۸	۸	۸	شاغلین صنعتی

جدول ۱۶. سنجش میزان رضایت از بیمه بین سرپرستان خانوار شاغل و غیر شاغل در صنعت با استفاده از آزمون مان وایتنی

نتیجه	تایید	معداری (sig)	U مان وایتنی	میانگین	حجم نمونه (N)	گروه‌ها	متغیر
	*	(NS)/۰/۳۲۲	۴۶۳۶/۰۰۰	۹۶/۸۶	۱۰۰	غیرشاغلین صنعتی	رضایت از بیمه
				۱۰۴/۱۴	۱۰۰	شاغلین صنعتی	

(NS) عدم معناداری

مولفه‌های زیست محیطی

اطلاعات مندرج در جدول (۱۷) به منظور سنجش میزان تاثیر مولفه‌های محیطی صنایع تبدیلی و تکمیلی، ۴ مولفه محیطی در قالب پرسشنامه تنظیم و مورد سوال قرار گرفت. بر اساس ارزیابی افراد نسبت به مولفه‌های مورد سنجش در این بعد، آلودگی آب و خاک با میانگین رتبه‌ای ۲/۹۵ در رتبه اول و آلودگی نما و منظر با میانگین ۲/۳۸ در رتبه آخر قرار گرفته‌اند. نتایج حاصل از آزمون کای اسکوئر مبین آن است که صنایع تبدیلی اگر چه باعث ایجاد آلودگی‌های مختلف شده است و تا سطح ۹۹ درصد با ایجاد آلودگی رابطه معنی‌دار دارد، اما نتایج آزمون فریدمن تاثیر هر یک از مولفه‌های محیطی در صنایع تبدیلی و تکمیلی را مورد اندازه‌گیری قرار داده و نتایج آزمون بیانگر آن است که تفاوت معنادار تا سطح ۹۹ درصد بین مولفه‌های محیطی وجود دارد. به نحوی که آلودگی نما و منظر بالاترین و آلودگی آب و خاک پایین‌ترین میانگین رتبه‌ای را به خود اختصاص داده‌اند (جدول ۱۸).

جدول ۱۷. بررسی میزان تاثیر مولفه‌های محیطی صنایع تبدیلی شهرستان بندرگز با استفاده از آزمون کای اسکوئر تک نمونه‌ای

نتیجه	معناداری	درجه آزادی	کای اسکوئر	میانگین رتبه‌ای	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	آماره
*	(**)/۰/۰۰۰	۴	۶۵/۷۵۰	۲/۸۷	۳۰	۳۴	۸۲	۴۱	۱۳	آلودگی هوا
*	(**)/۰/۰۰۰	۴	۵۰/۵۰۰	۲/۹۵	۲۹	۳۲	۷۳	۵۱	۱۵	آلودگی آب و خاک
*	(**)/۰/۰۰۰	۴	۱۱۷/۸۰۰	۲/۴۱	۳۲	۹۸	۳۲	۳۲	۶	آلودگی صوتی
*	(**)/۰/۰۰۰	۴	۵۹/۴۰۰	۲/۳۸	۵۲	۷۴	۴۰	۱۴	۲۰	آلودگی نما و منظر

(**) معناداری در سطح ۹۹ درصد

جدول ۱۸. بررسی میزان تاثیر مولفه‌های زیست محیطی صنایع تبدیلی شهرستان بندرگز با استفاده از آزمون فریدمن

معناداری	درجه آزادی	کای اسکوئر	میانگین	آماره
(**)/۰/۰۰۰	۴	۱۶۱/۴۳۹	۲/۸۶	آلودگی هوا
			۲/۷۲	آلودگی آب و خاک
			۳/۵۷	آلودگی صوتی
			۳/۶۳	آلودگی نما و منظر

(**) معناداری در سطح ۹۹ درصد

جدول ۱۹. بررسی میزان تاثیر مولفه‌های زیست محیطی صنایع تبدیلی با استفاده از آزمون کای اسکوئر تک نمونه‌ای

نتیجه	معناداری	درجه آزادی	کای اسکوئر	میانگین رتبه‌ای	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	آماره
*	(**)/۰/۰۰۰	۴	۹۶/۸۵۰	۳/۱۴	۵	۴۷	۷۲	۶۶	۱۰	تغییر کاربری اراضی پیرامون شهرک‌ها توسط بورس بازان
*	(**)/۰/۰۰۰	۴	۱۴۱/۵۵۰	۳/۷۱	۲	۱۳	۵۷	۹۶	۳۲	دفع نامناسب فاضلاب و پساب‌های صنعتی کارگاه‌ها

(**) معناداری در سطح ۹۹ درصد

همان طوری که در جدول (۱۹) مشاهده می‌گردد، میزان رابطه صنایع تبدیلی در منطقه مورد مطالعه با تغییر کاربری اراضی و دفع نامناسب فاضلاب، طبق آزمون کای اسکوئر تک نمونه‌ای سنجیده شد و رابطه معنی‌دار تا سطح ۹۹ درصد را نشان می‌دهند. طبق نظر سرپرستان خانوارهای ساکن در روستاهای اطراف شهرک‌های صنعتی، میزان قابل توجهی از زمین‌های کشاورزی و زراعی منطقه با احداث کارخانه‌ها از بین رفته و پساب‌های ناشی از فاضلاب‌های صنعتی سمت زمین‌های کشاورزی سرازیر شده است.

جدول ۲۰. بررسی میزان تاثیر مولفه‌های زیست محیطی صنایع تبدیلی شهرستان بندرگز با استفاده از آزمون مان وایتنی

نتیجه	متغیر	گروه‌ها	حجم نمونه (N)	میانگین	U مان وایتنی	معناداری (sig)	نتیجه	
							رد	تایید
*	آلودگی هوا	غیرشاغلین صنعتی	۱۰۰	۹۵/۶۹	۴۵۱۹/۰۰۰	(*)/۰/۰۱۹		
		شاغلین صنعتی	۱۰۰	۱۰۵/۳۱				
*	آلودگی آب و خاک	غیرشاغلین صنعتی	۱۰۰	۸۹/۹۸	۳۹۴۸/۰۰۰	(**)/۰/۰۰۸		
		شاغلین صنعتی	۱۰۰	۱۱۱/۰۲				
*	آلودگی صوتی	غیرشاغلین صنعتی	۱۰۰	۹۲/۵۸	۴۲۰۸/۰۰۰	(*)/۰/۰۲۸		
		شاغلین صنعتی	۱۰۰	۱۰۸/۴۲				
*	آلودگی نما و منظر	غیرشاغلین صنعتی	۱۰۰	۸۴/۲۸	۳۳۷۸/۰۰۰	(**)/۰/۰۰۰		
		شاغلین صنعتی	۱۰۰	۱۱۶/۷۲				

(*) معناداری در سطح ۹۵ درصد (***) معناداری در سطح ۹۹ درصد

علاوه بر آن میزان اثرگذاری صنایع تبدیلی و تکمیلی شهرستان بندرگز بر ۵ مولفه محیطی با استفاده از آزمون مان وایتنی بین دو گروه خانوارهای شاغل و غیرشاغل در صنعت سنجیده شد. نتایج حاصل از آزمون مان وایتنی مبین آن است که بر اساس دیدگاه جامعه مورد مطالعه، مولفه‌های آلودگی آب، خاک و آلودگی نما و منظر تا سطح اطمینان ۹۹ درصد و آلودگی هوا، آلودگی صوتی تا سطح ۹۵ درصد معنادار است (جدول ۲۰). آلودگی هوا ناشی از کارخانه‌های صنعتی مهمترین اثر زیست محیطی را بر روستاهای اطراف شهرک‌های صنعتی باغو داشته است. انتشار انواع گازهای آلاینده دود از واحدهای صنعتی، مصرف سوخت‌های فسیلی در برخی از واحدها و همچنین افزایش تردد وسایل نقلیه سبک و سنگین حاوی مواد اولیه و محصولات تولیدی موجب کاهش کیفیت هوا در محدوده شهرک‌های صنعتی و مناطق اطراف آن شده است. همچنین افزایش آلودگی صوتی نیز به علت فعالیت واحدهای مختلف صنعتی، حمل و بارگیری مواد و محصولات و افزایش تردد در منطقه از اهمیت برخوردار است. از سویی می‌توان به آلودگی آب و خاک در اثر دفع نامناسب فاضلاب و پساب‌های کارخانه‌های صنعتی اشاره کرد. به گونه‌ای فاضلاب‌های صنعتی وارد سفره آب زیرزمینی شده و حیاط گونه‌های گیاهی و جانوری منطقه را به خطر می‌اندازد. با توجه به مطالب مذکور کلیه واحدهای تولیدی صنعتی مکلف به ایجاد تاسیسات لازم برای کاهش و کنترل آلودگی هوا، آلودگی صوتی می‌باشند. بر این اساس بررسی اثرات صنایع بر محیط زیست و میزان ایجاد مزاحمت برای مردم و کاهش آلودگی‌ها با نظارت کافی دستگاه‌های متولی با مکانیابی مناسب برای استقرار انواع صنایع و رعایت ملاحظات زیست محیطی تاسیسات صنعتی امری ضروری و اجتناب پذیر است.

نتیجه گیری

امروزه رسیدن به توسعه پایدار روستایی یک ضرورت است و سیاست‌ها و برنامه‌های اجرا شده به منظور رسیدن به توسعه موقعی میسر می‌شود که متناسب با امکانات و قابلیت‌های روستا صورت گیرند. در حقیقت با ایجاد یک رابطه بین توان‌ها و استعدادهای موجود می‌توان سکونتگاه‌های روستایی را به سوی توسعه‌ای همه جانبه و پایدار هدایت کرد. امروزه محدودیت بخش کشاورزی در ایجاد اشتغال و درآمد و اقلیم ناپایدار ایران از یک طرف و ریسک بالای درآمد کشاورزان از سوی دیگر، توجه بیش از پیش مسئولان به توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی در نواحی روستایی به منظور افزایش صادرات و برون رفت از مشکلات اقتصادی ناشی از تحریم را اجتناب ناپذیر و ضروری می‌نماید. بخش سنتی کشاورزی زمانی رشد و توسعه واقعی می‌یابد که همزمان با رشد تکنولوژی در دیگر بخش‌های اقتصادی از تکنولوژی‌های نو بهره گیرد و ارتباط تنگاتنگی با سایر بخش‌ها داشته باشد. با احداث و توسعه صنایع تبدیلی، محصولات و فرآورده‌های مختلف کشاورزی که در مناطق روستایی تولید می‌شود، جهت تکمیل زنجیره تولید به این صنایع انتقال می‌یابد. توسعه و گسترش صنایع مرتبط با کشاورزی به خصوص صنایع کوچک و پربازده در بخش کشاورزی توجه زیادی را می‌طلبد چرا که توسعه این بخش در مناطق روستایی موجب اشتغال‌زایی و جذب نیروهای کار مازاد در بخش کشاورزی گردیده و موجب ارزآوری و افزایش صادرات برای کشور می‌گردد. تحقیق حاضر که به بررسی اثرات اقتصادی، اجتماعی

و زیست محیطی صنایع بر روستاهای پیرامون پرداخته است نشان می‌دهد که صنایع پیامد معنادار اقتصادی و اجتماعی در روستاهای ناحیه مورد مطالعه خود نداشته است. لذا کاهش فقر، تنوع بخشی به فعالیت‌های اقتصادی، افزایش کارایی و تثبیت و ماندگاری جمعیت را در حد قابل انتظار به دنبال نداشت. متأسفانه با گذشت سال‌های متمادی پس از اجرای برنامه‌های عمرانی مختلف در کشور هنوز استراتژی مشخص و معین در زمینه صنایع تبدیلی وجود ندارد، در حالی که ارزش افزوده و بهره‌وری در بخش کشاورزی که تاثیر فراوانی در افزایش صادرات غیرنفتی دارد را باید از مزایای مهم صنایع تبدیلی و تکمیلی دانست. بر این اساس اهتمام جدی مسئولان و مشارکت سرمایه‌گذاران در راستای گسترش صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی در ناحیه مورد مطالعه امری ضروری است. متأسفانه احداث ناحیه صنعتی در شهرستان بندرگز نه تنها منجر به توسعه اقتصادی و اجتماعی نشده، بلکه آثار زیان‌بار زیست محیطی را در پی داشته است. از این‌رو در راستای گسترش صنایع تبدیلی و تکمیلی به نحوی که پیامد مثبت اقتصادی و... را به دنبال داشته باشد، می‌توان پیشنهادهایی را به شرح زیر برشمرد:

- تخصیص ردیف‌های دولتی در بودجه سالیانه کشور در راستای توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی
- ترویج فرهنگ بیمه در بین سرمایه‌گذاران صنعتی به منظور کاهش ریسک صنعتی
- ایجاد تعاونی و گسترش آن جهت توسعه صنایع روستایی از قبیل فرش و ...
- اتخاذ تدابیر لازم جهت جذب سرمایه‌گذاران خارجی به منظور گسترش صنایع تبدیلی و تکمیلی
- تشویق سرمایه‌گذاران و ایجاد انگیزه در آنان به منظور سرمایه‌گذاری در صنایع وابسته به بخش کشاورزی
- تأمین اعتبار و تخصیص وام بلندمدت برای تولیدکنندگان صنایع تبدیلی و متقاضیان ایجاد صنایع تبدیلی در ناحیه مورد مطالعه
- جذب کمک‌های دولتی و مردمی برای ایجاد و توسعه تشکلهای مناسب در بخش صنعت شهرستان بندرگز، به منظور مشارکت گسترده آن‌ها در تدوین سیاست‌ها و برنامه‌ریزی‌های صنعتی استان در راستای گسترش صنایع مکمل بخش کشاورزی
- استفاده از نیروهای متخصص و با تجربه به منظور تشکیل تعاونی‌های تولید و شناخت مزیت‌ها و امکانات شغلی در راستای گسترش صنایع تبدیلی و تکمیلی به ویژه صنایع پاک
- خرید تضمینی محصولات صنعتی از سوی دولت به منظور صادر نمودن به بازارهای هدف
- گسترش مناسبات سیاسی و اقتصادی با کشورهای متقاضی محصولات صنعتی بویژه کشورهای همسایه در راستای افزایش صادرات تولیدات صنعتی (بهبود دیپلماسی صنعتی)
- کاهش مخاطرات و آلودگی‌های زیست محیطی با بهره‌برداری از توان تشکیلاتی، قوانین و مقررات ملی و بین‌المللی.

References

- Afrakhteh, H., Hajipour, M., Gourzin, M., & Nejati, B. (2013). The situation of sustainable agricultural development in Iran development plans Case: Five-year plans after the revolution. *Journal of The Macro and Strategic Policies*, 1(1), 43-62. (In Persian)
- Ahmadian, M., Ghambari, Y., Aslani Sangade, B., & Azizi, H. (2013). Identification and analysis of factors effective in underdevelopment of agricultural conversion and complementary industries (Case study: Marvdasht County). *Journal of Research and Rural Planning*, 2(4), 125-152. (In Persian)
- Azmi, A., & Mirzaee, S. R. (2013). Challenges and problems of agricultural sector and its role in migrating from village to city (Case study: Shirz village, Harsin city). *The Journal of Spatial Planning*. 17(2), 55-70. (In Persian)
- Barghi, H., Taziki, R. & Toosi, R. (2015). The economic impacts of industrial town upon the adjacent rural areas Case: Ag gala industrial town. *Journal of Space Economics and Rural Development*, 3(10), 129-144. (In Persian)
- Bazrafshan, J., Rezayi, S., & Mansouri Daneshvar, M.R. (2013). Establishment impacts assessment of the industrial units on rural economy (Case Study: Central district of Firouzabad County, Fars Province). *Journal of Research and Rural Planning*, 2(4), 233-258. (In Persian)
- Bozorgmeher, A., Nemati, A., Rabani Nasab, H.A., Yavari, A., Ghorbani, M., & Heydari, M. (2013). Development strategies for horticultural crops processing industries in north

- khoreasan province using factor analysis approach to strategic (SWOT). *Journal of Agricultural Economics and Development*, 27(2), 103-113. (In Persian)
- Das, R. (2011). Industrial Cluster: An approach for rural development in north east India. *International Journal of Trade, Economics and Finance*, 2(2), 161-165.
- Ghadiri Masoum, M., Rezvan, M.R. & Hajiloo, M. (2015). Assessment about the impacts of industrial parks on life quality in nearby rural areas, Case Study: Sharif industrial park, Abhar City. *Human Geography Research Quarterly*, 47(2), 297-313. (In Persian)
- Jafari Eskari, E., Bian, O., & Hosseini, O. (2016). Exploring and explaining the role of conversion and supplementary industries in the rural sector in the development of rural areas. *Third Scientific Conference on Modern Horizons in Geography Sciences and Planning of Architecture and Urban Planning*. Tehran, Development association and promoting fundamental science and technology, PP: 1-8. (In Persian)
- Kilby, P., & Liedholm, C. (1988). The role of non-farm activities in the rural economy. In: Rukuni, M. and Bernsten, R.H. (Eds.) *Southern Africa: food security policy options*. Proceedings of the Third Annual Conference on Food Security Research in Southern Africa. 1-5 November, 1987, PP: 275-306.
- Mehta, G. (2012). *Agro-Processing Industry in Uttar Pradesh*. Planning commission Government of India. New Delhi.
- Mollashahi, G.A., Pedram, P., Soltani, M., & Nataj Firoozjah, M. (2012). The importance and role of small industries in sustainable employment, *National Conference on Rural Development*, Rasht, Guilan University, PP: 221-232. (In Persian)
- Motiee Langroudi, S.H., & Najafi Kani, A.A. (2006). Investigation and evaluation of the effects of settlements and industrial areas on economic development and social development of rural areas, Case study: Babol village. *Geographical Research Quarterly*, 58, 147-165. (In Persian)
- OECD. (2009). Methods to monitor and evaluate the impacts of agricultural policies on rural development, the evolving role of agriculture in rural economies, OECD, PP: 1-116.
- Rahmani, M. (2006). Investigating the role of conversion industries in reducing waste and developing export of gardening products. *Journal of Trend*. Summer, 49, 201-230. (In Persian)
- Rojas-Downing, M. M., Nejadhashemi, A. P., Harrigan, T., & Woznicki, S. A. (2017). Climate change and livestock: Impacts, adaptation, and mitigation. *Climate Risk Management*, 16, 145-163.
- Safari, M., Kardavani, P., & Moradi, F. (2011). Determination of Private sector s investing fields for developing the rural industries activities in Kermanshah rural areas. *Journal of Studies of Human Settlements Planning*. 6(16), 52-69. (In Persian)
- Sarvar amini, Sh., Asadi, A., & Kalantari, Kh. (2010). Investigating effects of eshtehard's industrial city on development of surrounding rural Area, Karaj, *Journal of Agricultural Economics & Development*, 2(24), 227-238. (In Persian)
- Savari, M., Mokhlesabadi Farahani, M., Saki, S., & Shabanali Fami, H. (2013). Analysis the attitude of rural women in Divandarreh county toward handicrafts sector employment. *Journal of Research and Rural Planning*, 4(2), 259-286. (In Persian)
- Shirinjad Mubarak, M. (2010). *Locating Suitable Areas for the Construction of Conversion Industries In Order To Develop Rural Areas of Malekan City Using GIS*. Master's Thesis, Geography and Rural Planning, Tabriz University, Tabriz, Iran. (In Persian)
- Watanabe, M., Jinji, N., & Kurihara, M. (2009). Is the Development of the agro-processing industry pro-Poor? The Case of Thailand. *Journal of Asian Economics*, 20(4), 443-455. (In Persian)
- Zaheri, M., Aghayari Hir, M., & Zakeri Miab, K. (2015). Prioritization of agricultural processing and complementary industries in Azarshahr County by Delphi and TOPSIS combined methods. *Journal of Geography and Planning*, 51, 221-246. (In Persian)

How to cite this article:

Najafi Kani, A., Sahneh, B., Arekhi, S., & Mesgari, A. (2020). The survey of agricultural section agro-processing industry development area. Study: an empirical analysis of Andar-e-Gaz and Nowkandeh). *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 15(1), 35-52.

http://jshsp.iaurasht.ac.ir/article_672816.html

The Survey of Agricultural Section Agro-processing Industry in Rural Areas' Development (Case Study: Central Parts of Bandar-e-Gaz and Nowkandeh)

Aliakbar Najafi Kani*

Associate Professor Dep. of Geography, Golestan University, Gorgan, Iran

Baman Sahneh

Assistant Professor Dep. of Geography, Golestan University, Gorgan, Iran

Saleh Arekhi

Assistant Professor Dep. of Geography, Golestan University, Gorgan, Iran

Amene Mesgari

M.A. in Geography and Rural Planning, Golestan University, Gorgan, Iran

Received: 09 January 2018

Accepted: 26 April 2019

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

The World experience shows that Agricultural section agro-processing industry in rural areas are able to increase Rural productions, productivity and The Inter-sectoral relationship and are able to decrease the Regional imbalances. However, the success of processing industries in rural areas depends on the best location choice for establishing the industrial activities. In this regard, one of the strategies that had been pursued in rural areas of developing countries and had positive results was the actions in order to industrializing rural areas.

Methodology

The type of this research is practical and the method is Analytical. The Statistical Society in this research is Nowkandeh and central parts of bandar-e gaz that four villages of central parts and two villages of Nowkandeh district and 1681 families are the statistical society of this research that 200 families are selected as a sample society based on *Cochran Formula*. Data analysis has been done by the use of SPSS and excel software, Chi-square test, Friedman, Mann-Whitney and independent.

Results and Discussion

The result of this research shows that, Agricultural section agro-processing industry in bandaregaz causes The improvement of some economic indicators as well as some social component in the region As there is significant difference to the level of 99% percent confidence level among the employed and unemployed supervisors in the industry in terms of economic factors including income, savings, productivity, employment, and social factors such as motivation and persistence, the safety and security of Immigration.

*Corresponding Author:

Email: alinajafi_1159@yahoo.com

Conclusion

Given that rural industry communicates between agriculture and industry and Are effective in creating a balance between rural and urban communities, and decreases the development space, It is necessary for the planners and officials pay attention to Agro industry in rural communities more than before To create new job opportunities and cause income enhancement, increasing the quality of life and reducing rural-urban migration.

Keywords: Conversion and complementary industries, agriculture, Nowkandeh District, Central District, Bandar Gaz City

